

УДК 94(460):323

Скопова О. І., ДонНУ

АРМІЯ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ ІСПАНІЇ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Стаття присвячена дослідженню ролі армії в Іспанії та її впливу на суспільно-політичне життя країни в першій третині ХХ ст. Аналізуються передумови перетворення збройних сил на арбітра внутрішньополітичного життя. Досліджуються причини та прояви мілітаризації іспанського суспільства, витоки авторитарних тенденцій в системі державного управління.

На конкретних прикладах доведено безпосередній вплив військового керівництва на урядові рішення і законотворчий процес. Встановлено, що військові путчі в Іспанії були традиційною відповіддю збройних сил на кризові явища у політичній системі держави. Відтак, встановлення військово-монархічної диктатури генерала М. Прімо де Рівери стало закономірним результатом кризи конституційно-монархічного ладу в Іспанії.

Ключові слова: Іспанія, криза конституційно-монархічного ладу, збройні сили, військові хунти оборони, пронунсіаменто, військово-монархічна диктатура М. Прімо де Рівери.

У першій третині ХХ ст. Іспанія знаходилась у стані глибокої внутрішньополітичної кризи. У той час, як уся Європа рухалась шляхом політичної та економічної демократизації, в Іспанії спостерігався зворотній процес, а саме криза іспанського лібералізму і парламентаризму, мілітаризація суспільства та зміцнення в системі державного управління авторитарних тенденцій. Ключове місце в цих процесах відводилось збройним силам, як основній опорі монархічної влади в Іспанії. Метою даної статті є аналіз передумов, причин та наслідків втручання військових кіл у внутрішньополітичні справи Іспанії.

В західній іспаністиці дослідженню суспільно-політичної ролі армії приділяється значна увага науковців. Провідне місце у розробці даної проблематики належить відомому американському іспаністу С. Пейну, який констатує, що втручання військових кіл у внутрішньополітичні справи присутнє в Іспанії значно більшою мірою, ніж в інших європейських країнах. С. Бальфур також наголошує на високому рівні політичної активності офіцерського складу іспанської армії [1, с. 25; 2, с. 255-257].

Майже 150 років – від початку ХІХ і до середини ХХ ст. – політична історія Іспанії зводилась до відчайдушної боротьби між традиціоналістами та реформаторами. Іспанська буржуазія вирізнялась економічною слабкістю, соціальною неоднорідністю та низьким рівнем політичної свідомості і культури. Тому у ХІХ ст. в Іспанії звичною практикою були встановлення чи демонтаж військовими генералами цивільних урядів шляхом пронунсіаменто – військових путчів. Мета військового втручання полягала в тому, щоб замінити один конкретний уряд іншим, лояльнішим, а не ліквідувати цивільну владу загалом. Не варто забувати, що й сам режим Реставрації був продуктом грудневого пронунсіаменто генерала Павія 1874 р. Реставрація в Іспанії – це історичний період від 1875 р. до Квітневої революції 1931 р., коли після п'яти буржуазних революцій ХІХ ст. на іспанський престол повернулась династія Бурбонів в особі короля Альфонсо ХІІ [3, с. 6; 2, с. 256; 4, с. 19; 5, с. 87-88].

В основу режиму Реставрації покладались принципи визнання історичної легітимності монархічного ладу при обмеженій конституцією владі короля, невтручання військових кіл у внутрішньополітичні справи, розвиток патріотизму на основі єдності іспанської нації, католицизму і лібералізму [6, с. 11].

Традиційно на авансцені внутрішньополітичного життя Іспанії перебували дві впливові сили – церква та армія. Вони разом із системою касикізму формували суспільно-політичний фундамент бурбонської монархії, тому їх часто називають «трьома стовпами» іспанської корони. Касикізм (ісп. caciquismo) – необмежена влада латифундиста, крупного підприємця, духовної особи або місцевого чиновника, які, користуючись своїм впливом, займались

політичними махінаціями і фальсифікували результати виборів. Перманентні війни впродовж попередніх століть обумовили ключову роль армії та військовиків в історії Іспанії. Високий рівень політичної активності іспанських збройних сил був обумовлений тим, що впродовж століть ліберальні уряди занадто часто застосовували армію для «умиротворення» іспанського суспільства, а сама система Реставрації базувалась на використанні військової сили як превентивного заходу. Більше того, закон про армію від 1878 р. одним із головних її завдань визначав захист держави від внутрішніх ворогів [7, с. 73; 4, с. 6].

Разом з цим, якщо в XIX ст. армія виступала в якості каталізатора ліберальних змін, то в першій третині XX ст. перетворилась у оплот консерватизму та реакційної політики іспанської корони. Карлістські війни та практика *pronunciamiento* мали своїм наслідком стрімку політизацію офіцерського корпусу, підсилену помилковою практикою заохочення іспанськими урядами за лояльність. В результаті армія в Іспанії мала більше значення як знаряддя внутрішньої політики, аніж як інструмент для ведення війни. Вона виступала одночасно гарантом збереження громадського порядку та політичним арбітром на внутрішньополітичній арені. В умовах посилення антиліберальних тенденцій на рубежі століть військовики більше не намагались захопити владні повноваження, а натомість позиціонували себе як захисників «священної величі Іспанії» від «бездарності» ліберальних політиків [2, с. 257; 1, с. 25; 4, с. 19].

Перетворенню іспанської армії на самостійну політичну силу посприяла також патерналістська позиція правлячого короля Альфонсо XIII. За діючою конституцією іспанський монарх мав широкі повноваження у військовій сфері, будучи гарантом внутрішньої та зовнішньої безпеки країни (ст. 50), здійснюючи командування армією та флотом (ст. 52), пропонуючи щорічно на затвердження парламентом чисельність збройних сил держави (ст. 88). Король мав право на власний розсуд підвищувати у званні офіцерів та видавати їм державні нагороди (ст. 53), самостійно призначав військового міністра та керівника Генштабу. Склалась парадоксальна ситуація, коли армія цілковито підпорядковувалась особисто королю, а сам король був незалежним у прийнятті будь-яких політичних рішень [8; 7, с. 79].

Прихильна позиція Альфонсо XIII частково була зумовлена тим, що більшість вчителів майбутнього монарха були військовиками, а сам він належав до так званого «покоління 1898 року», що багато в чому визначило його зневажливе ставлення до політиків і прагнення відродити військову славу Іспанії. «Покоління 1898 року» (ісп. *Generación del 98*) – ідейна і культурна течія в середовищі іспанської інтелігенції кінця XIX – першої третини XX ст., що виникла як суспільна відповідь на втрату заокеанських володінь іспанської корони, а разом з ними і статусу колоніальної імперії. Альфонсо XIII надії на відродження колоніальної величі покладав на армію, яку вважав надійною опорою монархії, захисником державних інститутів, «фундаментом миру та громадського порядку», «основою благоустрою і щастя батьківщини» [7, с. 78-79].

Альфонсо XIII оточив себе офіцерами, призначивши їх на різні, часто формальні, посади при дворі. Тому дослідники часто іменують Іспанію за часів його правління «військовою монархією». Втім покровительство з боку короля поширювалось не на всіх офіцерів, що продемонстрував інцидент 1906 р., коли військовики, обурені саркастичними карикатурами на шпальтах барселонської газети «*Cu-Cut!*», розгромили і спалили її редакцію. Цей безпрецедентний випадок викликав значний суспільний резонанс. Альфонсо XIII для нейтралізації невдоволення в середовищі барселонського гарнізону використав своїх наближених генералів. Справа завершилась прийняттям закону про юрисдикцію 1906 р., за яким злочини проти батьківщини та наклепи на армію підлягали військовій юрисдикції. Тобто, військові кола в Іспанії безпосередньо впливали на законотворчий процес [9; 6, с. 31; 7, с. 75, 81-82].

Іспанська армія в першій третині XX ст., незважаючи на високий рівень політичної активності, перебувала не в кращому стані. Виділимо три основних проблеми: відсутність сучасного оснащення, перевантаженість офіцерським складом, несправедлива та застаріла

схема кар'єрного росту, що стала джерелом внутрішнього конфлікту в збройних силах Іспанії. Суспільний статус іспанського офіцера залежав від його рангу та походження. Якщо генерали входили до числа еліти, долучались до державних справ, отримували високу оплату, то решта офіцерів, навіть полковники, мали досить низький дохід. Водночас, існувала нерівність в можливостях кар'єрного росту та оплаті служби як в різних родах військ, так і між африканістами та військовими, які проходили службу на півострові, що стало особливо помітним в умовах післявоєнної інфляції. Африканістами в Іспанії іменували військовиків, які приймали участь у колоніальній кампанії в Марокко та Ріфській війні 1909–1926 рр. Це ціле покоління молодих іспанських офіцерів, для яких Марокко стало полігоном для реалізації своїх амбіцій та швидкого просування по службі. На відміну від своїх колег на півострові, військова кар'єра яких залежала від старшинства і років вислуги, африканісти швидко просувались по службовій драбині, отримуючи вищі звання позачергово за військові заслуги. Зазначимо, що іспанські африканісти були свого роду військовою модифікацією «покоління 1898 року» (серед них генерали Ф. Франко, Е. Мола, Х. Ягуе, В. Рохо та інші). Вони розглядали службу в Африці як продовження боротьби з «невірними» і шлях до відродження колоніальної величі Іспанії. Армія для них була втіленням патріотизму і надполітичної національної величі, а тодішню ліберальну монархію вони звинувачували у занепаді іспанської державності та національному приниженні [10, с. 40-42; 11, с. 172].

Політичні вподобання іспанських військовиків суттєво різнилися. Більшість вищого командного складу армії походили із дворянських родів, тому дотримувались консервативних монархічних поглядів. Нижчий офіцерський склад і рядові солдати були вихідцями з середовища дрібної буржуазії та інтелігенції і перебували під впливом ліберальних та республіканських ідей, протиставляючи себе старому режиму. Такий розкол в середовищі збройних сил та особливо іспанського офіцерства мав доленосне значення для майбутнього Іспанії [2, с. 256, 263; 7, с. 85].

Серед частини військовиків стрімко поширювались республіканські ідеї. Цьому сприяв той факт, що саме армія була найбільш соціально мобільною групою іспанського суспільства завдяки скасуванню вимоги про обов'язкову наявність дворянського титулу для офіцерів. Наслідком цього стало перевантаження армії і флоту командними кадрами – на 18 рядових солдат припадав один офіцер. Понад 60% військового бюджету країни витрачалось на утримання офіцерського корпусу [10, с. 38].

Незважаючи на критичний стан справ у військовій сфері, іспанські уряди більше уваги приділяли питанням зменшення державного дефіциту шляхом обмеження фінансування армії, аніж вирішенню завдань її реорганізації та модернізації. Спроби провести в кортесах законопроект про реформування збройних сил двічі зазнали невдачі. Більше того, вони викликали організований спротив з боку військовиків, адже більшість із них прагнули лише гідної оплати та рівних можливостей кар'єрного росту. Тому, починаючи із 1916 р., іспанське офіцерство почало об'єднуватись в так звані військові хунти оборони (Juntas Militares de Defensa). Зауважимо, що військові хунти оборони як форма самоорганізації офіцерства – явище суто іспанське [2, с. 261; 12, с. 103].

Військові хунти оборони формувались по принципу профспілок, а їх первинна мета полягала в захисті колективних інтересів окремого військового корпусу. Основними вимогами стали підвищення рівня заробітної плати і забезпечення кар'єрного росту згідно вислуги, а не військових заслуг чи фаворитизму. Лідери хунт проголошували своїм патріотичним та військовим обов'язком «врятувати» Іспанію від засилля недалекоглядних політиків, яких звинувачували в неспроможності стабілізувати внутрішньополітичну ситуацію в країні. У 1917 р. лідер центральної військової хунти в Барселоні генерал Б. Маркес заявив, що хунти оборони діють по всій країні, за винятком Мадриду та Марокко [13, с. 58].

Після трагічних подій 1917 р. в Росії король вимагав від військового міністра генерала М. Агілери офіційної заборони та негайної ліквідації хунт. Адже сам факт їх виникнення ставив під сумнів ідею королівського патерналізму. 25 травня 1917 р. генерал Б. Маркес та інші лідери центральної хунти в Барселоні отримали наказ впродовж доби ліквідувати всі

хунти, але рішуче відмовились його виконати. Їх арештували, але одразу ж була створена нова хунта, керівники якої пред'явили уряду ультиматум, вимагаючи протягом 12 годин звільнити арештованих, погрожуючи державним переворотом. Побоюючись повторення в Іспанії подій російської революції, король змушений був задовольнити ці вимоги і відправити уряд у відставку. Даний інцидент яскраво демонструє, наскільки вагомий вплив військової дійсності здійснювали на політичні процеси в країні [13, с. 95].

В умовах радикалізації внутрішньополітичного становища король та монархічні уряди остерігались втратити підтримку власних збройних сил у вирішальний момент. Альфонсо XIII остаточно утвердився в думці, що доля бурбонської монархії цілковито знаходиться в руках військових кіл, коли під час всезагального робітничого страйку у серпні 1917 р. військові, всупереч поширеній серед страйкуючих думці, зберегли вірність королю та його урядові [11, с. 64; 7, с. 92].

Посилення конфронтації між провладними політичними партіями та опозицією, радикалізація суспільного життя, некомпетентність і нерішучість іспанських урядів призвела до загострення двох нагальних проблем – тероризму в Барселоні та військової кампанії в Марокко. Обидві вони опинились під безпосереднім контролем військових кіл, які були тісно пов'язані з королем та фактично незалежними від урядових директив. Піднесення робітничого руху, ріст сепаратизму і марокканська проблема демонстрували нездатність конституційно-монархічного режиму стабілізувати внутрішньополітичну ситуацію в Іспанії. Остаточно дестабілізувала суспільно-політичне життя в країні нищівна поразка іспанських військ в Марокко, коли в 1921 р. 25-тисячна іспанська армія була вщент розгромлена повсталими племенами рифів. За різними даними, загинуло від 8 до 15 тисяч іспанських солдат, а значна частина офіцерів потрапила в полон [10, с. 44].

Колоніальна поразка в Марокко мала надзвичайно серйозні політичні наслідки, призвівши до падіння коаліційного уряду. Країною прокотилась хвиля антимілітаристських протестів. Іспанська громадськість вимагала покарати винних в трагедії, гострі дебати з цього приводу розгорілись і серед політиків, особливо в антимонархічній опозиції. Військове міністерство змушене було створити спеціальну урядову комісію на чолі з генералом Х. Пікассо для розслідування інциденту. По завершенні роботи комісія оголосила в доповіді на засіданні конгресу імена винуватців, серед яких фігурували постаті короля та низки наближених до нього генералів. Це викликало небачений суспільний резонанс – вперше за довгий час іспанська спільнота виявила зацікавленість діяльністю уряду та парламентськими дебатами [14, с. 413].

Безкомпромісні військові кола відреагували досить рішуче в традиційний для Іспанії спосіб. 13 вересня 1923 р. військові на чолі з генералом Мігелем Прімо де Ріверою та з мовчазної згоди короля здійснили державний переворот (пронунсіаменто), встановивши в Іспанії військово-монархічну диктатуру. Зазначимо, що широкого руху чи масштабної підготовки до пронунсіаменто не було. Проте відомо, що М. Прімо де Рівера відкрито вів переговори з впливовими при дворі генералами. Силовою підтримкою путчу стали лише війська каталонського військового округу та гарнізон Сарагоси (Арагон) під керівництвом генерала Санхурхо. Решта військовиків зайняли невизначену позицію, що занепокоїло генерала М. Прімо де Ріверу, який констатував, що у випадку рішучих дій уряду та задіяння вірних йому військ пронунсіаменто буде приречене на поразку. Натомість коаліційний уряд М. Гарсія Пріето обмежився словесною дискусією з путчистами, чим продемонстрував відсутність політичної волі та власне безсилля. Король Альфонсо XIII спокійно спостерігав за розвитком подій, перебуваючи на відпочинку [12, с. 113, 123; 6, с. 29; 7, с. 95].

Зі встановленням військово-монархічної диктатури М. Прімо де Рівери криза конституційно-монархічного ладу в Іспанії досягла свого апогею. Диктатор одразу ж звернувся до іспанської нації з маніфестом, в якому говорив про загальну політичну кризу парламентаризму, ріст сепаратизму, бездарність політиків, анархістський терор та інші деструктивні явища тодішньої іспанської дійсності. Генерал обіцяв, що протягом дев'яноста днів, на які встановлюється диктатура, буде подолано кризові явища в політичній сфері та

відновлено соціальну стабільність. Зауважимо, що М. Прімо де Рівера та його соратники не володіли заздалегідь продуманим проектом майбутньої держави чи власною концепцією державного облаштування. Можемо стверджувати однозначно, що М. Прімо де Рівера дотримувався принципів правого націоналізму на ґрунті збереження іспанських традицій, що згодом стало основою доктрини франкізму [12, с. 123; 15, с. 177].

М. Прімо де Рівера одразу ж розпустив кортеси та створив новий уряд – Військову Директорію. Більшість вищих посадовців були військовиками, а функції глави уряду незмінно виконував сам М. Прімо де Рівера. Офіційно Військова Директорія отримала повноваження на 90 днів, але проіснувала до 1925 р. Це був період організаційного становлення пріморіверістського режиму. Першим його кроком стала жорстка централізація державного управління через реорганізацію місцевих адміністрацій. Цивільні губернатори були замінені військовиками, а місцеві органи самоврядування ліквідовані. На зміну їм вводились муніципальні ради, голови яких призначались переважно з військових кіл. У кожному муніципальній округ призначався «урядовий делегат» з військовим званням не нижче капітана. Тобто, можемо впевнено говорити про мілітаризацію всіх рівнів управління країною [12, с. 125-126].

Прийшовши до влади за підтримки армії, М. Прімо де Рівера намагався обмежити подальше втручання військовиків у державні справи, особливо в питання забезпечення громадського порядку. Генерал поступово реформував збройні сили, зменшивши офіцерський корпус (частково за рахунок ранніх виходів у відставку), придбавши нове оснащення, збільшивши заробітну плату, зменшивши термін військової служби до двох років, відкривши ряд військових академій. Також було ліквідовано формальну Раду старших генералів, обмежено випуски кадетів-офіцерів, ліквідовано генеральний штаб як окремий корпус. Ці заходи дозволили перенаправити кошти військового бюджету із зарплатного фонду на придбання нової амуніції та зброї. Деякі заходи генерала М. Прімо де Рівери, такі як розформування частини полків артилерійського та кавалерійського корпусів, практика підвищення у званні за військові заслуги, відміна підвищення по старшинству для окремих родів військ викликали обурення військовиків. Тому вони поступово поповнювали ряди невдоволених військово-монархічним режимом [5, с. 93; 12, с. 139; 10, с. 50-51].

Серед іспанського офіцерства стрімко поширились опозиційні настрої. Підтвердженням тому стала невдала спроба військового путчу 24 червня 1926 р., яка була результатом домовленості між військовиками, представниками династичних партій і республіканцями. Метою путчу проголошувалось відновлення конституційного ладу в Іспанії [12, с. 140-141; 14, с. 461].

Розуміючи, що після втрати підтримки серед військових кіл та в умовах наростання суспільного невдоволення подальше існування військово-монархічної диктатури неможливе та становить небезпеку для країни, 30 січня 1930 р. М. Прімо де Рівера подав у відставку. Це стало апогеєм кризи іспанської монархії, оскільки на політичній арені більше не фігурували монархічні партії, які понад півстоліття були головною опорою бурбонської династії. Призначення главою уряду наближеного генерала Д. Беренгера стало фатальною помилкою, що призвела до остаточної руйнації військово-монархічної влади [14, с. 466; 15, с. 209-213].

Таким чином, незважаючи на те, що Іспанія ввійшла в епоху ліберальної політики раніше, ніж більшість європейських країн, хаотичний суспільний розвиток з численними пронунсіамента та значним впливом військових кіл перешкождали політичному прогресу країни. Армія в Іспанії перетворилась у оплот консерватизму, реакційної політики та гарант збереження іспанської корони. Внутрішній розкол серед військовиків потяг за собою низку трагічних подій – падіння монархії Бурбонів, Квітневу революцію 1931 р., проголошення Другої республіки в Іспанії та громадянську війну 1936–1939 рр.

Проблематика суспільно-політичної ролі армії не лише в Іспанії, а й у інших країнах, котрі зіткнулись із кризовими тенденціями в політичних процесах залишається актуальним і перспективним напрямом для подальших досліджень. Додаткового вивчення потребують визначення типологічних і сутнісних ознак військово-монархічної диктатури М. Прімо де

Рівери та її значення для Іспанії, спадкоємність політичних ідей та соціально-економічних проєктів.

Використана література:

1. Payne S. G. El regimen de Franco. 1936–1975 / S. G. Payne. – Madrid: Alianza Editorial, 1987. – 682 p.
2. Balfour S. The Making of an Interventionist Army, 1898–1923 / S. Balfour // The agony of spanish liberalism: From revolution to dictatorship, 1913–1923 / Ed. by F. J. Romero Salvado and A. Smith. – New York: Palgrave Macmillan, 2010. – P. 255–274.
3. Ross C. J. Spain since 1812 / C. J. Ross. – London: Hodder Education, 2009. – 214 p.
4. Romero Salvadó F. J. The Agony of Spanish Liberalism and the Origins of Dictatorship: A European Framework / F. J. Romero Salvadó, A. Smith // The agony of spanish liberalism: From revolution to dictatorship, 1913–1923 / Ed. by F. J. Romero Salvado and A. Smith. – New York: Palgrave Macmillan, 2010. – P. 1–31.
5. González Calleja E. La razón de la fuerza. Una perspectiva de la violencia política en la España de la Restauración / E. González Calleja // Ayer. – 1994. – № 13. – P. 85–113.
6. Политическая история Испании XX века / Г. И. Волкова, А. В. Дементьев. – М.: Высшая школа, 2005. – 191 с.
7. Bru Sánchez-Fortún A. Padrino y patrón. Alfonso XIII y sus oficiales (1902–1923) / A. Bru Sánchez-Fortún // Hispania Nova. Revista de Historia Contemporánea. – 2006. – Núm. 6. – P. 71–96.
8. Constitución de la Monarquía Española decretada y sancionada de acuerdo con las Cortes del Reino // Gaceta de Madrid. – 1876. – Núm. 184, de 2 julio. – P. 9–12.
9. Ley para la represión de los delitos contra la Patria y el Ejército // Gaceta de Madrid. – 1906. – Núm. 114, de 24 de abril. – P. 317–318.
10. Alvarez J. E. From Empire to Republic: The Spanish Army, 1898–1931 / J. E. Alvarez // A Military History of Modern Spain: From the Napoleonic Era to the International War on Terror / Ed. by W.H. Bowen and J.E. Álvarez. – Westport/London: Praeger Security International, 2007. – P. 37–52.
11. Boyd C. P. Praetorian politics in liberal Spain / C. P. Boyd. – Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1979. – 376 p.
12. Іваницька О. Новітня історія Іспанії в життєписах королів. Альфонсо XIII – король парадоксів / О. Іваницька. – Чернівці: Книги–XXI, 2006. – 232 с.
13. Romero Salvadó F. J. Spain 1914–1918: Between war and Revolution / F. J. Romero Salvadó. – London: Routledge, 2002. – 237 p.
14. Sánchez Jiménez J. La España Contemporánea (1875–1931) / J. Sánchez Jiménez. – Madrid: ISTMO, 1991. – 470 p.
15. Tamames R. Miguel Primo de Rivera y Orbaneja / R. Tamames, X. Casals. – Barcelona: Cara Cruz, 2004. – 260 p.

Скопова Е. И. *Армия в общественно-политических процессах Испании первой трети XX века.*

Статья посвящена исследованию политической роли армии в Испании и её влияния на общественно-политическую жизнь страны в первой трети XX в. Анализируются предпосылки превращения вооружённых сил на арбитра внутривнутриполитической жизни. Исследуются причины и проявления милитаризации испанского общества, истоки авторитарных тенденций в системе государственного управления.

На конкретных примерах доказано непосредственное влияние военного руководства на правительственные решения и законотворческий процесс. Установлено, что военные путчи в Испании были традиционным ответом вооружённых сил на кризисные явления в политической системе государства. Следовательно, установление военно-монархической

диктатуры генерала М. Примо де Риверы стало закономерным результатом кризиса конституционно-монархического режима в Испании.

Ключевые слова: Испания, кризис конституционно-монархического режима, вооружённые силы, военные хунты обороны, пронунсиаменто, военно-монархическая диктатура М. Примо де Риверы.

Skorova O. I. *Role of the Army in Sociopolitical Processes of Spain in the First Third of the 20th Century.*

The article studies the political role of the army in Spain and its influence on the sociopolitical life of the country in the first third of the 20th century. The preconditions for transition from armed forces to arbiter of the internal political life are analyzed. The reasons for and manifestations of militarization of the Spanish society, the roots of authoritative tendencies in the system of state governance are studied.

Using concrete example, the direct influence of military authorities on governmental decisions and law-making process has been proved. It has been established that military putsches in Spain were a traditional reaction of armed forces to crisis phenomena in the political system of the state. Thus, the establishment of the military-monarch dictatorship of General M. Primo de Rivera was a logical result of the constitutional-monarchist regime crisis in Spain.

Keywords: Spain, crisis of constitutional-monarchist regime, armed forces, military juntas of defense, pronunciamiento, military-monarchist dictatorship of M. Primo de Rivera